

Verantwoordelijkheid analyseren

bij paragraaf 6.4.3

Aard van de oefening

Ethische reflectie met betrekking tot het toekennen van verantwoordelijkheid.

Benodigde tijd

- Individuele opdracht: film bekijken 128 minuten; vragen beantwoorden 2 uur.
- Groepsopdracht: 60-90 minuten.

Vereiste voorkennis

De student heeft in ieder geval hoofdstuk 6 tot paragraaf 6.5.1 en bij voorkeur ook paragraaf 3.4.5 tot en met 3.4.7 gelezen.

De student is bekend met het invullen van de Argumentenladder. Zie vaardigheidsoepdracht 1.1.

Aanwijzingen voor de docent

De docent is als gespreksleider ervaren in socratische bevraging, is alert op relevante uitgesproken en niet uitgesproken vooronderstellingen. De docent vraagt naar de regels, normen en onderliggende waarden waarop uitspraken gebaseerd zijn.

Formulering van de oefening

Deel 1 Individuele opdracht

Bekijk de film *What's eating Gilbert Grape* (1993) van Lasse Hallström (een trailer vind je hier: www.youtube.com/watch?v=X6sLIP3908w) en analyseer aan de hand van de volgende vragen de verantwoordelijkheid vanuit de verschillende betekenissen van verantwoordelijkheid. Denk hierbij aan taakverantwoordelijkheid, verantwoordelijkheid als deugd en verantwoordelijkheid binnen 'praktijken' (zie hiervoor hoofdstuk 6 in zijn geheel).

Vragen

- a Vul aan: 'Gilbert voelt zich verantwoordelijk voor ...'
  - b Geef voorbeelden van handelingen en houding waaruit dit blijkt.
- a Weet je zeker dat Gilbert zich verantwoordelijk voelt?
  - b Waar baseer je die zekerheid op? Zou er ook iets anders kunnen spelen?
- a Welke 'taken' lijkt Gilbert vanuit zijn rol in het gezin tot zijn verantwoordelijkheid te rekenen?
  - b Vind jij ook dat dit zijn taken zijn? Licht je antwoord toe.
  - c Voor welke situatie draagt Gilbert volgens jou verantwoordelijkheid? Waarom?
  - d Neemt hij deze verantwoordelijkheid ook op zich? Waar blijkt dat uit?

Vaardigheidsoefening bij paragraaf 6.4.3 Kan ik daar wat aan doen?

- 4
- a Wanneer verzaakt Gilbert zijn verantwoordelijkheid (volgens Gilbert zelf)?
  - b Wanneer verzaakt Gilbert zijn verantwoordelijkheid volgens jou?
  - c Inventariseer de soorten verantwoordelijkheid (verantwoordelijkheid als taak, als deugd, binnen de praktijk van het gezin en in de gemeenschap) die Gilbert volgens jou heeft. Geef ook aan waarom je vindt dat dit zijn verantwoordelijkheid is.
  - d Op welke norm is je antwoord bij 4c gebaseerd? En welke waarden liggen hieraan ten grondslag. *Een voorbeeld:* Ik vind dat het Gilbert's taak is om op zijn broertje te passen, want dat heeft hij beloofd. Norm: Je moet je aan je belofte houden. Waarde: Betrouwbaarheid.
  - e Zou je Gilbert een verantwoordelijk persoon (verantwoordelijkheid als deugdelijke houding) noemen? Licht je antwoord toe. Als je bij 4b voorbeelden hebt genoemd waarin hij volgens jou zijn verantwoordelijkheid verzaakt, maar je hem toch een verantwoordelijk persoon vindt, hoe verklaar je dat dan?
- 5
- a Heeft iemand (of hebben meerdere mensen) een verantwoordelijkheid om te voorkomen dat Arnie in de watertoren klimt?
  - b Heeft het dorp, de politie of het gemeentebestuur hierin ook een verantwoordelijkheid volgens jou? En de dorpsbewoners? Licht je antwoord toe.

Vul nu de vragen 1 t/m 4 in voor de volgende personages:

- Arnie Grape, het gehandicapte broertje van Gilbert
- Moeder Bonnie Grape
- Vader Grape
- Becky, de vriendin van Gilbert

Let op, misschien is het niet mogelijk alle vragen voor alle personages te beantwoorden. Schrijf dan: niet van toepassing op (bijv.) vader, omdat ...

Deel 2 Groepsopdracht

Stap 1

Vergelijk de verschillende antwoorden met elkaar in kleine groepjes en bespreek overeenkomsten en verschillen. Doe dit vanuit de onderzoekende houding zoals die bij het socratisch gesprek vereist wordt: Waarom denk je dat? Waarom vind je dat? Zou het ook anders kunnen zijn? Op welke norm of regel baseer je je opvatting? Klopt die opvatting? Bevraag elkaar op argumentatie, vooronderstellingen, et cetera. Vraag door, maar val niet aan, vermijd discussie!

Stap 2

Kies op basis van dit gesprek twee situaties waarin jullie het helemaal eens zijn over de verantwoordelijkheid van een van de personages.

Kies op basis van dit gesprek ook twee situaties waarin jullie niet tot consensus kunnen komen.

Stap 3

Klassikale terugkoppeling van de groepjes. De docent leidt het gesprek en inventariseert overeenkomsten en verschillen en noteert deze op het bord.

Stap 4

Kies twee situaties die jullie verder willen onderzoeken. Formuleer op basis hiervan een stelling en maak daar samen een Argumentenladder (zie vaardigheidsoefening 1.1 en <https://gereedschap.argumentenfabriek.nl/argumentenladder>) van. Vul beide kanten in, zowel voor als tegen de stelling.

Bijvoorbeeld: Wij vinden dat de moeder niet zo dik had mogen worden.

Argumenten

Subargumenten

Andere kant: Wij vinden dat de moeder zelf moet weten hoeveel ze eet.

Argumenten

Subargumenten

Stap 5

Evalueer het groepsgesprek.

Kernkwalificaties, CanMEDS en leeruitkomsten

(Onderdelen van) generieke kwalificaties

- 8 Sociale professionals leren van hun ervaringen door steeds te reflecteren op hun eigen professioneel handelen. Zo ontwikkelen zij zichzelf als professional en vernieuwen zij de beroepspraktijk.
- 10 Sociale professionals maken ethische afwegingen met gebruikmaking van (inter)nationale beroepscode's, ze maken gebruik van hun discretionaire ruimte en brengen hun ethische afwegingen over het voetlicht bij de verschillende betrokkenen. Ze handelen kritisch reflecterend en zijn gericht op duurzame werking van hun professionele handelen.

(Onderdelen van) CanMEDS-rollen en -competenties

- 1 Verpleegkundigen versterken (zo ver als mogelijk) het zelfmanagement van mensen in hun sociale context. Ze richten zich daarbij op gezamenlijke besluitvorming met de zorgvrager en zijn naasten en houden hierbij rekening met de diversiteit in persoonlijke eigenschappen, etnische, culturele en levensbeschouwelijke achtergronden en ideologische overtuigingen
- 4 De reflectieve EBP-professional. Verpleegkundigen hebben een reflectieve beroeps-houding, dat wil zeggen dat zij de gemaakte keuzes en beslissingen zorgvuldig overdenken: inhoudelijk, procesmatig en moreel/ethisch.

Resultaten geformuleerd als leeruitkomsten

Kennis

- Toont kennis over de eigen maatschappelijke positie, de maatschappelijke positie van de cliënt en de naastbetrokkenen.
- Toont kennis van de ethische aspecten en normatieve kaders van het handelen.
- Toont kennis van sociaal functioneren van individuen, groepen en gemeenschappen.
- Toont kennis van sociale ontwikkeling en individuele levensloop.

Vaardigheden

- Ziet de betrokkenen als gelijkwaardige partner(s).
- Handelt ethisch en integer.
- Durft beargumenteerd af te wijken van professionele richtlijnen, standaarden en protocollen wanneer 'goede zorg' dit vereist of de veiligheid van andere betrokkenen in het geding is. Spreekt collega's en aankomende professionals aan op (on)professioneel gedrag.
- Ziet en erkent de praktijk van zorg en welzijn als een morele praktijk.

Basishouding

- Is open en transparant over de eigen beweegredenen in de communicatie naar alle betrokkenen.
- Heeft een onderzoekende instelling bij de verkenning en analyse van de situatie.
- Toont initiatief en zelfstandigheid.
- Toont verantwoordelijkheid voor het eigen handelen.